

I

2

Keuze uit de aanwinsten

Afb. 1. GIAMBLOGNA (Douai 1529–1608 Florence), omgeving.

Kop van een baardige oude man, mogelijk een Joodse schriftgeleerde, ca. 1580–1600. Rode was, hol gegoten, afgewerkt met een donkerbruine (lak?)laag. H. 6 cm.

Opm.: Holgegoten wasmodellen zijn buitengewoon zeldzaam. Het bekendste voorbeeld is Giambologna's wasmodel van zijn *Architectura*, waarvan wordt verondersteld dat het van een terracotta model is gemaakt. Zo'n wasmodel bood de beeldhouwer de mogelijkheid wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het terracotta model (cat. tent. *Giambologna, sculptor to the Medici*, Londen (Victoria and Albert Museum) 1978, nr. 237). Waarschijnlijk is dit kopje een partieel afgietsel van een groter terracotta model, wellicht een reliëf. Zeer verwante figuren komen voor op reliëfs van Giambologna (vergelijk C. Avery, *Giambologna*, Oxford 1987, afb. 199, 282). *Herk.*: Geschenk van de heer F. van der Veen, Warnsveld, 1997 (inv.nr. BK-1997-28).

Afb. 2. Brandewijnskom van zilver.

H. 8,6 cm, Br. 18,5 cm, D. 11 cm.

Gewicht 220 gr.

DOKKUM, 1655, door PAUL SAKES.

Merken: Dokkum, jaarletter D = 1655, meesterteken PS in schild = Paul Sakes (E. Voet, *Merken van Friese goud- en zilvermeden*, Den Haag 1974, nr. 114).

Opm.: Deze Friese brandewijnskom is een getrouwe navolging van een type dat in de jaren 1630–'60 in Groningen in zwang was. Dit betreft zowel de zeslobbige vorm, als de verschillende versieringen: de gevleugelde engelen en vruchtentrossen op de voet, de engelenkopjes binnen een opengewerkte rand van c-voluten, rolwerk, dolfijnen, griffioenkoppen en een lelie op de oren, en de gegraveerde vrouwenfiguren op de zijden, die Hoop, Liefde, Geloof, Matigheid, Gerechtigheid en Sterkte personifiëren. Een vroeg Gronings exemplaar, vervaardigd in 1631–'32, bevindt zich in Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam (J.R. ter Molen, *Zilver, catalogus van voorwerpen van edelmetaal in de collec-*

tie van Museum Boymans-van Beuningen, Rotterdam 1994, nr. 18). In Friesland werden in de zeventiende eeuw vooral ronde en zes- of achthoekige brandewijnskommen vervaardigd. Wel is op de kom van Sakes de hoge kwaliteit van het graveerwerk kenmerkend voor Friesland. De gegraveerde versieringen op Groningse exemplaren zijn meestal eenvoudiger.

Het Rijksmuseum bezat reeds een achtkantige brandewijnskom van Sakes uit 1647 (inv.nr. BK-15661).

Herk.: Geschenk van de heer A.D. Brusse, Amsterdam (inv.nr. BK-1997-41-43).

3

Afb. 3. Kandijbakje van zilver.
H. 6,3 cm, Br. 12,5 cm, D. 10
cm.

Gewicht 126 gr.

AMSTERDAM, 1767, toegeschre-
ven aan WIJNAND WARNEKE.

Merken: Amsterdam, Hol-
landse leeuw, jaarletter *H* =
1767, meesterteken *ww* in
ovaal, toegeschreven aan
Wijnand Warneke (Voet 1912,
nr. 497; Citroen 1975, nr. 947),
herkeuringsteken gekroonde *O*
(1807), belastingteken bijltje
(1852-1927).

Opn.: Het kandijbakje heeft
de voor de Lodewijk XIV- en
Lodewijk XV-periodes kenmer-
kende vorm van een miniatuur
koelvat met een opengewerkte
rand.

Lit.: Th.M. Duyvené de Wit-
Klinkhamer en M.H. Gans,
*Geschiedenis van het Neder-
landse zilver*, Amsterdam 1958,
afb. t.o. de titel.

Herk.: Geschenk van de heer
A.D. Brusse, Amsterdam
(inv.nr. BK-1997-43 44)

Afb. 4 en omslag. Kraantjes-
kan op komfoor van zilver
met oor van waterbuffelhoorn
en poten van palissanderhout.
Kan: H. 37,1 cm, Diam. buik

14,2 cm, Gewicht 1109 gr.

Komfoor: H. 3,6 cm, Diam.

19,3 cm, Gewicht 337 gr.

Brander: H. 4,3 cm, Diam. 7,5

cm, Gewicht 88 gr.

AMSTERDAM, 1778 en 1781,
toegeschreven aan WIJNAND
WARNEKE.

Merken: Op de kan: Amster-
dam, Hollandse leeuw, jaarlet-
ter *w* = 1781, meesterteken *ww*
in ovaal, toegeschreven aan
Wijnand Warneke (Voet 1912,
nr. 497; Citroen 1975, nr. 947),
herkeuringsteken *L* (Amster-
dam, 1795), belastingteken
bijltje (1853-1927). Op kom-
foor en brander: Amsterdam,
Hollandse leeuw, jaarletter *T*
= 1778, meesterteken *ww* in
ovaal, toegeschreven aan Wij-
nand Warneke, belastingteken
J (1906-1953).

Opn.: Van dit model kan
heeft Warneke een aantal ver-
sies vervaardigd. Bekend zijn
exemplaren uit 1763 (J.W.
Frederiks, *Dutch Silver*, dl. II,
Den Haag 1958, nr. 323), 1764
(veil. J. Schulman, Den Haag
29-11-1904, nr. 484), 1766
(veil. Christie's, Amsterdam
21-11-1990, nr. 992), en 1776
(kunsth. A. Aronson, Amster-
dam; gids 19de Oude Kunst-

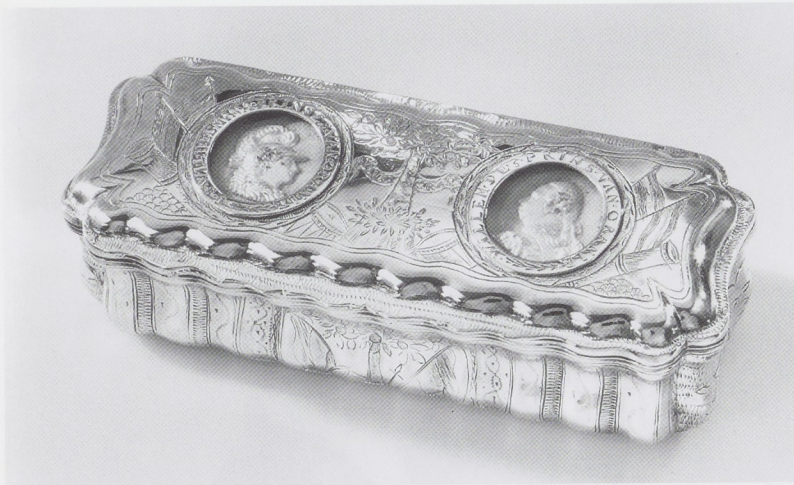
en Antiekbeurs, Delft
(Museum Het Prinsenhof)
1967). De kannen uit de jaren
'60 hebben alle dezelfde poten
in de vorm van een bloemtak,
eenzelfde kraantje met een
kubusvormig huis en een
ronde, open greep, bekroond
door een kleine lus. Voor deze
gegoten onderdelen kan bij de
verschillende kannen van
dezelfde gietmallen gebruik
gemaakt zijn. De kan uit 1776
heeft dezelfde poten, maar een
ander kraantje: de greep is een
asymmetrische, uit bladvoluten
opgebouwde cartouche, en het
huis is afgerond. De aan het
Rijksmuseum geschonken kan
heeft ditzelfde kraantje: de
poten zijn gelijk aan die van
alle bovengenoemde stukken.

In de verzameling van het
Rijksmuseum bevindt zich een
verwante kan, in 1779 vervaard-
igd door de Amsterdamse zil-
versmid Hendrik Griste. Dit
iets kleinere exemplaar ver-
schilt slechts in details van de
kan van Warneke, maar wel
zozeer dat uitgesloten moet
worden dat gebruik is gemaakt
van dezelfde gietmallen
(inv.nr. BK-15643). Bij deze
kan is geen komfoor met brand-
er bewaard. Ook de
beroemde Johannes Schiotling
heeft soortgelijke kannen
gemaakt. Van hem is een
exemplaar uit 1769 bewaard
gebleven, dat zich onder-
scheidt door de rijke decoratie:
op het lichaam zijn bloemen
en rocailles gedreven en gegrave-
erd (veil. Mak van Waay,
Amsterdam 23/25-2-1971, nr.
3271).

Lit.: Th.M. Duyvené de Wit-
Klinkhamer en M.H. Gans,
*Geschiedenis van het Neder-
landse zilver*, Amsterdam 1958,
afb. t.o. de titel.

Herk.: Geschenk van de heer
A.D. Brusse, Amsterdam
(inv.nr. BK-1997-42).

5

Afb. 5. Tabaksdoos van zilver, met in het deksel, achter glas op een fond van gele zijde, witzilveren portretten van prinses Wilhelmina van Pruisen als Minerva en van prins Willem v. Gegraveerd rond het portret van de prinses *F.S. WILHELMINA. PRINSES. VAN. ORANIE*, rond dat van de prins *WILLEM. DE. 5. PRINS. VAN. ORANIE*. Tussen de portretten een oranjeboom met een banderol met *VIVAT ORANIE*; op de onderzijde een oranjeboom en een wapentrofee, waaromheen *GROEIEN EN BLOEIEN VAN HET HUYS VAN ORANIE*.

H. 4,3 cm, Br. 15,3 cm, D. 6,6 cm.

Gewicht 253 gr.

SCHOONHOVEN, 1788, door HENDRIK SLINGELAND.

Merken: Schoonhoven, jaarletter P = 1788, meesterteken een kroon = Hendrik Slingeland (cat. tent. *Zilversmeden van de stad Schoonhoven*, Schoonhoven (Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum) 1982, p. 103, G 160), belastingteken J (1906-1953).

Opm.: In 1787 werd het gezag van Willem v als stadhouder van de republiek hersteld. De openlijke Oranjegezindheid nam toen een hoge vlucht, iets

waar objecten als deze doos van getuigen. Er is een vergelijkbare tabaksdoos bewaard gebleven die eveneens in 1788 in Schoonhoven werd vervaardigd. Dit ovale exemplaar heeft in het deksel alleen het portret van Willem v (Cat. tent. *Zilversmeden van de stad Schoonhoven*, Schoonhoven (Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum) 1982, p. 30, nr. 28). *Herk.:* Verz. M.A.O. van Kerkwijk; Veil. Fred. Muller, Amsterdam 10/13 en 16-12-1957, nr. 30. Geschenkn van de heer A.D. Brusse, Amsterdam, (inv.nr. NG-1997-9).

Afb. 6. Vel wandbehang met bovenrand van verheven goudleer, beschilderd in rood en groen.

Vel: H. 76 cm, Br. 59 cm.

Bovenrand: H. 34 cm, Br. 59 cm.

AMSTERDAM, ca. 1650-80.

Opm.: Goudleer met dessins van bloemranken en putti werd waarschijnlijk kort na het midden van de 17de eeuw in Amsterdam geïntroduceerd door de goudleermaker Willem van den Heuvel (1615?-1672); zie E. Koldeveij, 'The Marketing of Gilt Leather in Seventeenth-century Holland', *Print Quarterly* 13 (1996), pp. 136-148. De dessins werden in verschillende goudleerwerkplaatsen nagevolgd, vooral in Nederland maar ook in Mechelen, soms officieel maar ook in de vorm van illegale kopieën. Gezien de kwaliteit van de schildering en het voorkomen van kwabornament in de bovenrand zal dit voorbeeld in Amsterdam zijn ontstaan.

De drie putti op het vel symboliseren resp. Bacchus (met de druiventrossen in zijn haar), Ceres (met een korenaar in haar hand) en Amor (met pijl en boog); het patroon is dan ook een weergave van de zinspreuk van de Romeinse auteur Terentius, *Sine Cere et Libero friget Venus*: zonder Ceres (spijs) en Bacchus (wijn) verkilt Venus (liefde), oftewel eten en drinken hoort bij het minnespel. De symbolische betekenis van de twee putti in de bovenrand sluit direct hierbij aan. Het gaat om een vanitas-voorstelling: de geblazen bellen en deels verwelkte bloemen staan voor de tijdelijkheid van het leven.

Goudleer met hetzelfde dessin is toegepast in het pand 'De Rozijnkorf' te Dordrecht (thans collectie Museum Mr. Simon van Gijn, Dordrecht)

en in huize Nietap te Vredeveen (verkocht in 1924). Nevenstukken bevinden zich onder meer in het Victoria and Albert Museum te Londen, het Deutsches Tapetenmuseum te Kassel, het Deutsches Ledermuseum te Offenbach am Main, het Historisches Museum te Frankfurt en het Museo de l'Art de la Pell te Vic (Sp.). Met dank aan drs E. Koldewij.

Lit.: Cat. tent. *Oude Mechelse Kunstnijverheden*, Brussel (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis) 1954, p. 75, cat.nr. 501; cat. tent. *Gouldleer Kinkarakawa. De geschiedenis van het Nederlands Gouldleer en zijn invloed in Japan*, Den Haag (Haags Historisch Museum) en Groningen (Groninger Museum) 1989, afb. p. 125, cat.nr. 16; E. Koldewij, *Bedeutende Goldledertapeten 1550-1900*, Essen (Kunsthandel Glass) 1998, cat.nr. 27.

Herk: Verz. Eugène van Herck, Antwerpen (inv.nr. EVH 54); Kunstth. H. Glass, Essen (Dtsl.). Aankoop met gelden uit het legaat mevr. H.J. Bevelander-Steenbeek, 1997 (inv.nr. BK-1997-20).

7

Afb. 7. Vel wandbehang met bovenrand van verheven goudleer, beschilderd in rood, groen en wit op een grijsgroen fond.

Vel: H. 74 cm, Br. 59,5 cm.
Bovenrand: H. 35 cm, Br. 59,5 cm.

NEDERLAND, ca. 1730-40.

Opm.: Het dessin is afgeleid van dat van zijdeweefsels. Van dit patroon is een tweede versie bekend, hetgeen erop duidt dat goudleer met dit dessin in tenminste twee verschillende ateliers is vervaardigd. Nevenstukken van deze versie bevinden zich in het

Gewerbemuseum te Neurenberg en op de Engelse landhuizen Hatfield House en Oxburgh Hall.

Lit.: Cat. tent. *Oude Mechelse Kunstnijverheden*, Brussel (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis) 1954, p. 75, cat.nr. 507; Koldewey 1998, cat.nr. 130.

Herk: Verz. Eugène van Herck, Antwerpen (inv.nr. EVH 38); Kunsth. H. Glass, Essen (Dtsl.). Aankoop met gelden uit het legaat mevr. H.J. Bevelander-Steenbeek, 1997 (inv.nr. BK-1997-21).

Afb. 8. Vel wandbehang van verheven goudleer, beschilderd in donkergroen op een groen fond.

H. 74 cm, Br. 57 cm.

ZUIDELIJKE NEDERLANDEN, ca. 1750-75.

Opm.: Een wandbehang met dit asymmetrische chinoiseriepatroon in rococo-stijl is aangebracht in Schloss Falkenlust bij Brühl (Dtsl.). Nevenstukken bevinden zich onder meer in het Deutsches Ledermuseum te Offenbach am Main en het Museu de l'Art de la Pell te Vic (Sp.).

Lit.: Cat. tent. *Oude Mechelse Kunstnijverheden*, Brussel (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis) 1954, p. 76, cat.nr. 525; Koldewey 1998, cat.nr. 147.

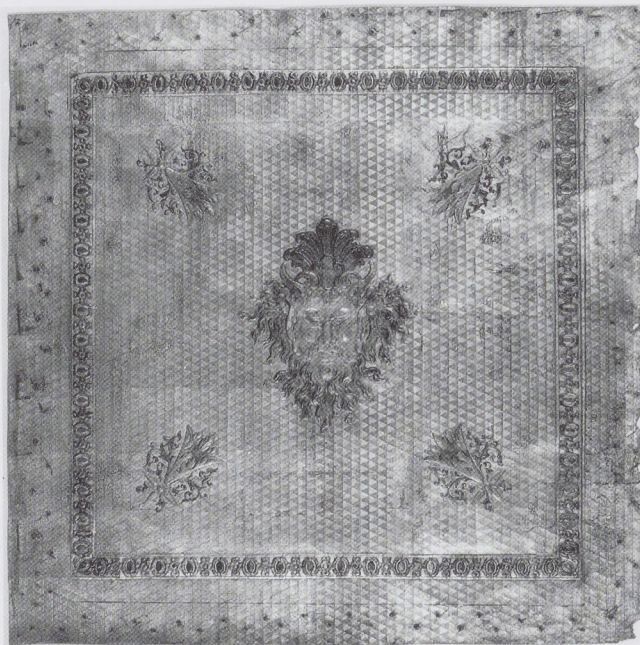
Herk.: Verz. Eugène van Herck, Antwerpen (inv.nr. EVH 21); Kunsth. H. Glass, Essen (Dtsl.). Aankoop met gelden uit het legaat mevr. H.J. Bevelander-Steenbeek, 1997 (inv.nr. BK-1997-22).

10

11

Afb. 9. Vel wandbehang van verheven goudleer, beschilderd in donkergroen op een groen fond.

H. 75 cm, Br. 58 cm.
BELGIË, ca. 1850-1900.

Opn.: Het patroon en de kleuren zijn een navolging van het 18de-eeuwse vel (afb. 8).

Nadat goudleer in de loop van de 18de eeuw was verdrongen door andere wandbekledingen, zoals papierbehang, kwam het in de tweede helft van de 19de eeuw weer in de mode. De oude techniek werd in ere hersteld en 17de- en 18de-eeuwse dessins werden gekopieerd of vrijelijk nagevolgd.

Lit.: Koldewey 1998, cat.nr. 148.

Herk.: Kasteel van List, Schoten (B.); Kunsth. H. Glass, Essen (Dtsl.). Aankoop met gelden uit het legaat mevr. H.J. Bevelander-Steenbeek, 1997 (inv.nr. BK-1997-23).

Afb. 10-11. Strook (detail) en vel van verheven goudleer, beschilderd in groen, rood, blauw en oranje-goud op een gouden fond met geperst ruitpatroon.

De strook: H. 73 cm, Br. 338 cm.

Het vel: H. 75 cm, Br. 75 cm.
BELGIË, ca. 1870-1900.

Opn.: De strook en het vel waren mogelijk aangebracht boven een lambrizing en tegen een schoorsteenboezem of tegen een plafond. Hier is geen sprake van kopieën van oude patronen maar van nieuwe inventies in historiserende trant.

Lit.: Koldewey 1998, cat.nrs. 172 en 174.

Herk.: Verz. Eugène van Herck, Antwerpen; Kunsth. H. Glass, Essen (Dtsl.). Aankoop met gelden uit het legaat mevr. H.J. Bevelander-Steenbeek, 1997 (inv.nr. BK-1997-24-A-B).

Afb. 12. Vel wandbehang van in reliëf geperst papier, gedecoreerd in goudgeel, gedeeltelijk gebruneerd, op een groen fond.

H. 77 cm, Br. 60,5 cm.
ANTWERPEN, Firma VAN HERCK, ca. 1880-1920.
Opm.: Het inrichtingsbedrijf Van Herck, dat in de tweede helft van de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw antiek goudleer en eigentijdse navolgingen daarvan in interieurs plaatste, vervaardigde vanaf omstreeks 1880 zelf imitatie-goudleerbehangsels van in reliëf geperst papier. Daarbij werden oude patronen gekopieerd; het dessin van dit vel is een navolging van het 17de-eeuwse voorbeeld van afb. 6 (BK-1997-20).

Herk.: Firma Van Herck, Antwerpen; Verz. Eugène van Herck, Antwerpen. Geschenk van de heer H. Glass, Essen (Dtsl.), 1997 (inv.nr. BK-1997-25).

Afb. 13. Vel wandbehang van in reliëf geperst papier, gedecoreerd in goudgeel, gedeeltelijk gebruneerd, op een donkerrood fond. Aan de achterzijde stempel: VAN HERCK ANVERS 1925.

H. 76 cm, Br. 60 cm.
ANTWERPEN, Firma VAN HERCK, 1925.

Opm.: Het dessin is gevolgd naar goudleer uit omstreeks 1730.

Herk.: Firma Van Herck, Antwerpen; Verz. Eugène van Herck, Antwerpen. Geschenk van de heer H. Glass, Essen (Dtsl.), 1997 (inv.nr. BK-1997-26).

14

15

Afb. 14-17. Vier bovenranden van wandbehang van in reliëf geperst papier. Een rand is uitgevoerd in goudkleur (A), een in goudkleur op een rode fond (B), een in goudkleur, gedeeltelijk gebruneerd, op rode fond (C), en een in goudkleur, gedeeltelijk gebruneerd en gehoogd in rood, op rode fond (D). Het patroon is gevolgd naar een 17de-eeuws voorbeeld, waarvan het Rijksmuseum een fragment bezit (inv.nr. BK-18278).

A: H. 28 cm, Br. 69,5 cm.

B: H. 24 cm, Br. 59 cm.

C: H. 24 cm, Br. 59,5 cm.

D: H. 24 cm, Br. 59,5 cm.

ANTWERPEN: Firma VAN HERCK, ca. 1920-'40.

Opm.: De randen A en B vertegenwoordigen twee stadia van de uitvoering van imitatiegoudleer; de randen C en D zijn twee verschillende uitvoeringen van het eindproduct. Met dit 'monstermateriaal' gaf de firma Van Herck zijn klanten inzicht in zijn werkwijze en een keuze voor diverse afwerkingen.

Lit.: Koldewey 1998, cat.nr. 177.

Herk: Firma Van Herck, Antwerpen; Verz. Eugène van Herck, Antwerpen. Geschenk van de heer H. Glass, Essen (Dtsl.), 1997 (inv.nr. BK-1997-27-A-B-C-D).

16

17